

**PROF MS MAKHANYA, NHLOKO YA XIKOLO NA XANDLA XA
CHANSELARA
YUNIVHESITI YA AFRIKA DZONGA
HA MI AMUKELA: KHOMFERENSE YA AFRIKA YA MAFAMBISELO YA
MATIRHELO
TICKETPRO DOME
NORTH RIDING, JOHANNESBURG
4-6 Khotavuxika 2019**

- Mufambisi wa Nongonoko: Dok Somadoda Fikeni
- Prof Mathukhu Mogale, Dini ya Huvonkulu ya Kholeji ya Tisayense ta Ikhonomi na Mafambiselo, Unisa, na van'wana vatirhi lava nga eka huvonkulu na vufambisi byo engetela
- Xivulavirinkulu xa hina namuntlha, mutirhikulorhi Phurofesa Tshilidzi Marwala, Xandla xa Chanselara na Nhloko ya Xikolo xa Yunivesiti ya Johannesburg naswona, ndzi nga engetela, nghwazi ya nkarhi hinkwawo ya 4th Industrial Revolution" na vuswikoti bya yona lebyikulu byo nhluvukisa Afrika.
- Vatirhikulorhi vo huma eka tiyunivhesiti tin'wana etikweni, eka xifundza xa SADC, eka Tikonkulu na le misaveni hinkwayo.
- Vafambisi va mitirho/vumaki

- Vayimeri va mfumo
- Dok TE Nenzhelele, CoD: Mafambiselo ya Matirhelo, Unisa
- Dok Barnes Sookdeo, Ndzawulo ya Mafambiselo ya Matirhelo, Unisa
- Man CM Maseko, Mutshamaxitulu wa Khomferense ya Afrika ya Mafambiselo ya Matirhelo, Ndzawulo ya Mafambiselo ya Matirhelo, Unisa
- Swivulavurinkulu na lava nga ta va va ri eka phanele khomferense hinkwayo
- Mufambisi wa xiyenge lexi xa nampundzu: Nkul Nico Landman, Festo: Nhloko ya swo Dyondzisa SADC , na va hina lava nga ta va va ri eka phanele
 - Nkul Martin Sanne –Mulawurinkulu: CSIR
 - Man Annemarie van Koller – Phuresidente: SAIMC
 - Nkul Dirk van Dyk – Muofisirinkulu: IFPTI
 - Nkul Rudeon Snell – Mulawuri: Nhlengeleto wa Mahungu – EMEA eka SAP
- Swiponsara: NRF na Vupfhumba SA
- Swivulavurinkulu na vatekaxiave va khomferense
- Vayimeri vo hlawuleka va xiyenge xa mafambiselo ya matirhelo

Ndzi tsakile ku mi amukela nakambe eka Khomferense leyi ya vu2nd ya Afrika ya Mafambiselo ya Matirhelo leyi Yunivhesiti ya Afrika Dzonga yi yi rhurheleke. Naswona nakambe, ndzi fanele ndzi khensa na ku hoyozela

Ndzawulo ya Mafambiselo ya Matirhelo ya Unisa leyi nga hlanganisa nongonoko wo xiximeka wa vuyimeri byo anama lowu nga vulavuleku ntsena hi muxaka wo anama na wo hambana wa Mafambiselo ya Matirhelo, kambe na hi xikongomelo xa hina xo hlanganisa valavisisi na vatirhi vo huma eka akhademiya, mfumo na vumaki ku hlangana no avelana nhluvuko wa sweswi eka xivandla xa mafambiselo ya matirhelo.

Ndzi langutisile kahle nongonoko naswona ndzi tsakile swinene ku lemuka leswaku valulamisi va hina va humelerile eka ku endla sweswo ntsena. Ndzi tsakela ku tshembha leswaku nhlamulo ya xiyimo xa le henhla eka xirhambo xo nghenisa xiave i vumbhoni bya moya wa ntirhisano lowu kulaka na ntlangelo wa mhaka ya leswaku hi ta fanela ku lulamisa swiphiko swa tiko leri na Tikonkulu hi nhlanganile, hi tirhisa vuswikoti lebyi nga kona na ku avelana vutivi bya hina na switirhisiwa.

Leswi i swa nkoka eka vumundzuku byo hlayiseka. Nhlayo yikulukumba ya minhlawulo ya tikonkulu na misava hinkwayo yi tisa emahlweni ntiyiso lowu nga tiyiselekiku na ntiyiso wa tlawa wa khale lowu fumaka sweswi lowu nga lemukiki hi swilaveko swa nkoka swa vanhu lava ndlandlamukaka hi xihatla va misava hinkwayo lava, eAfrika na le Indiya, va nga ha riki vatsongo swinene naswona va ta va na swilangutelo swo hambana swa misava leyi va faneleke ku tshama eka yona na laha va nga ta va vanyingi eka vumundzuku lebyi nga riki kule. Xivilelo hi leswaku tlawa wa khale lowu nga kona sweswi a wu lemuki hi mintiyiso na

swikoxo swa sosayiti ya sweswi na milorho na ku navela ka muxaka wo hambana wa vantshwa, un'wana mikarhi yin'wana u ehleketelela leswaku murhandzatiko/tlawwa wo kokela etlhelo lowu hi wu vonaka misava hinkwayo, i vumbhoni byo ringeta ku hlayisa vulawuri na swivumbeko leswi yaka swi khapa hi ku engeteleka- hi nkarhi. Swi le rivaleni leswaku hi le mahlweni ka yin'wana ya mimpfilunganyo yikulukumba ya nkarhi hinkwawo. Loko hi langutisa muxaka wa yona, xikopu na vukulukumba, ku vhumbha vumundzuku bya hina bya misava hinkwayo swi na mikanakaniso yo hlaya. Hi le ka mbango lowu laha hi faneleke hi kuma ndlela yo hundzisela vutivi na vulawuri hi ndlela yo humelela. Mi ta pfumela leswaku lowu i ntirho wo tika.

Se, nkongomelo wa nhlengeletano leyi i Mafambiselo ya Matirhelo ya Vuswikoti yo Yisaemahlweni Vutilawuri eAfrika, i wa nkarhi wa kahle no va na nkoka, no aka eka vutinyiketi bya hina eka Ajenda ya Nhlango wa Afrika ya 2063, leyi kongomisaka eka ku susumeta ku kula na nhluvukiso wa nkarhi woleha eka Tikonkulu hi ndlela yo katsa na yo hlanganisiwa. Nakambe, tanihi yunivhesiti leyi xivono xa yona ku nga ku va Yunivhesiti ya Afrika leyi antswisaka vumundzuku bya vanhu, hi tinyiketerile eka nhluvuko wa hina na wa Tikonkulu naswona, hi ku susumeta sweswo, eka mintirhisano, vutihlanganisi na mintwanano na vakhumbheki lava avelanaka xivono lexi na hina, na ku tinyiketela eka nhlayiseko wa nkarhi woleha na ku humelela ka rixaka ra mundzuku.

Ndzi nga ha tlhela ndzi kombisa leswaku, tanihi yunivhesiti leyikulu eka Tikonkulu hi ku ya hi tinhlayo ta swichudeni na switirhisiwa na matirhelo, hi vekiwile eka xiyimo xo endla swiaveswotala eka nhluvukiso wa Mafambiselo ya Matirhelo. Hi kota ku hluvukisa no dyondzisa kharikhulamu na swikili eka nxaxamelo wa vuswikoti byo hambanahambana no ava vutivinkulu bya hina eka matirhiselo ya vuyimeri byo fana eka mafambiselo ya hina na matirhelo..

Tanihi xikombiso xa vuswikoti lebyi, ndzi nga avelana na n'wina leswaku switirhisiwa swa hina leswikulu swa rixaka swi katsa yin'wana ya muchini wukulukumba wo pirinta eka Tikonkulu. Sweswo i mhaka ya leswaku nkunguhato wa bindzu ra hina ra Dyondzo Ntihlayela khale a wu lava tivholumu tikulukumba to pirinta timatheriyali ta dyondzo. Sweswi hi le ku hundzuluxeni ka xitirhisiwa lexi hi ku fambisana na ku ka ku nga ha tirhisiwi ku pirinta na ku ya ka hina eka mphakelo lowu ndlandlamukaka wa dyondzo ya inthanete. Eka nkarhi wa sweswi, hi tlhela hi va hi ri eku tumbuluxeni na ku tirhana na xitirhisiwa xa ICT xa tileyeratotala na xo tika tanihiloko hi ya eka mbango wa dyondzo ya inthanete na loko hi tiyisisa leswaku matirhelo ya hina ya le ndzeni ya fambisana na vuswikoti na ku famba na nkoteko wa thekinoloji.

Leswi hinkwaswo swi vulaka swona- ku suka eka maendlelo ya hina ya ntsariso lama yaka emahlweni, ku ya eka ku dyondzisa no dyondza, ndzavisiso na minhlelo(naswona a hi nchumu lowu nga tolovelekangiku

ku kuma tiasayimente to ringana miliyoni na hafu hi nkarhi wihi kumbe wihi eka sekele yo vika) matirhelo ya hina yo pirinta, nhluvukiso wa hina wa switirhisiwa na nhlaviso, maendlelo ya hina yo xava, maendlelo ya hina ya Rihanyu ra le Ntirhweni na Vuhlayiseki, mafambiselo na maantswiselo ya hina ya nkoka, na matirhelo ya siku na siku ya Yunivhesiti(nxaxamelo a wu heli) hi leswaku Unisa yi na mbango wukulukumba wa mafambiselo ya matirhelo, wo tika na wa swiphemu swotala. Ndzi fanele ku vula leswaku mikarhi yin'wana swikoxo, ku tsandzeka na mpfilungano swa chavisa, naswona mikarhi yin'wana mpimo wa vukulu, nxiximo lowukulu na ku humelela swi ku endla leswaku u tsaka.

Vavasati na vavanuna, eka masiku lama taka mi ta va mi nghenelela eka swiphemu swa nkoka swo fana na: : "the 4th Industrial Revolution" (4IR), ntirho wa yona, na vuswikoti bya mafambiselo ya matirhelo eka Tikonkulu ra hina(naswona mi ta lemuka, vavasati na vavanuna, leswaku ku na mavonelo yo pfilungana hi 4IR na ku tekeriwa ka yona enhlokweni eka Tikonkulu ra hina- Leswi ndzi tshembhaka, leswaku swi ta tumbuluka eka nkanelo wa hina wa phanele namuntlha); i swo fana na nhluvukiso wa kharikhulamu leyi faneleke leyi tirhisaka hi xitalo tlawa wa datara ya Tikonkulu (naswona leswi swi tlhelela eka mhaka ya mina hi demogirafiki ya vanhu); swo fana na mintlhontlho leyi langutaneke na vumaki eka ku tiyisisa vutilawuri eka mbango lowu nga na nkayivelo wa mitirho hi xitalo (ku vula ntsena leswi kambe ntlhontlho wa xihatla); na swibumabumelo

na hundzuluxo wa pholisi lowu lavekeka ku nyika vutilawuri pulatifomo leyi tiyeke leyi yi nga ta yi lonca hi ku titssembha na le ka vutivi lebyi nga na nseketelo wa vumaki na mfumo. Ku engetela eka maphepha lama yisiweke naswona lama angarhelaka xiphemi xin'wana na xin'wana xa mafambiselo ya matirhelo, naswona mi ta endla khomferense leyi fuweke. Hi ntiyiso ku na swin'wana eka munhu un'wana na un'wana naswona ndzi na ntshembho leswaku hinkwerhu mi ta suka laha khomferenseni leyi mi fuwile no tsaka, kumbexana xa nkoka, tanihi tinghwazi ta vutilawuri na nhluvukiso wa Tikonkulu ra hina.

Swi tshama swi ri eka mina ku mi navelela khomferense ya kahle no humelela.

Ndza mi khensa.

